

EILANDHOPPEN IN DE EILANDSPOLDER

Martijn Oud

Borinagestraat 19, 1827 DX Alkmaar

Oud, M. 2014. Island-hopping in the 'Islandpolder'. Coolia 57(2): 69–73.

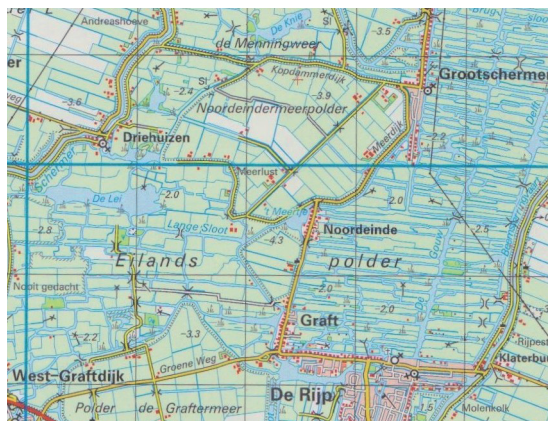
The mycoflora of several small islands with peaty soil and various plants on them is described, with an emphasis on the many Red-Listed species found there.

De Eilandspolder is een midden in Noord-Holland gelegen waterrijk veenweidegebied en is, anders dan de naam doet vermoeden, geen polder, maar een voormalig veeneiland, gelegen tussen de voormalige binnenzeeën Schermer en Beemster. Het veeneiland werd in de 13e eeuw bedijkt om het te beschermen tegen verdere afkalving door het wassende water. Een belangrijke oorzaak voor de verarming van de natuurwaarden van het veenweidegebied in Nederland is het verdwijnen van het ouderwets traditionele boerenbedrijf. Hierdoor kwamen met name de weidevogels in de problemen. Vooral het icoon van de Nederlandse veenweide, de grutto, nam sterk in aantal af. Zonder beheer zou de Eilandspolder zijn weidse aanblik dan ook langzaam maar zeker verliezen. Oprukkend geboomte heeft er reeds toe geleid dat het oorspronkelijke karakter werd aangetast.

Natura 2000-gebied

Een groot deel van de Eilandspolder is recent uitgeroepen tot Natura 2000-gebied. Dat betekent dat het oorspronkelijke karakter van het gebied en de natuurwaarden zoveel mogelijk moeten worden gegarandeerd en dat de overheid verplicht is erop toe te zien dat dit gebeurt. Er is een beheerplan opgesteld door Alterra, onderdeel van Wageningen UR. Voorwaarde is wel dat er voldoende sociaal draagvlak moet zijn om het beheerplan ook daadwerkelijk uit te kunnen voeren. Het beheerplan behelst beschermingsmaatregelen voor twee bijzondere habitattypen, twee beschermde vissoorten, één beschermd zoogdier en 8 beschermde vogelsoorten. Vooral de twee habitattypen zijn interessant voor mycologen, omdat er veel Rode Lijstpaddenstoelen in voorkomen. Ze omvatten de ruigten en zomen (Behaard wilgenroosje) en het overgangstrilveen (veenmosrietland). Belangrijk, omdat 86% van de paddenstoelen van venen, moerassen en oevers op de Rode Lijst staat. De beschermingsmaatregelen omvatten verbetering van de waterkwaliteit en verhoging van het waterpeil. Over beide maatregelen is het laatste woord nog niet gesproken. Vooral het plan om het waterpeil te verhogen is bij de agrarische bevolking een gevoelig onderwerp. Door peilverhoging ontstaan weer plasdras-weilanden waarmee een vroegere situatie wordt hersteld.

Figuur 1. Kaart van het gebied.

Figuur 2. *Beeld van de Eilandspolder.*

Toegankelijkheid

De Eilandspolder is een vaarpolder waarin slechts gevaren mag worden met kano, roeiboot of fluisterboot. Het aanmeren met een vaartuig is voor anderen dan eigenaren of beheerders het hele jaar verboden. Er kan slechts bij botenverhuurders en de aan het water grenzende neringdoenden worden aangemeerd. De

ontoegankelijkheid van de eilandjes (en het gebrek aan mycologen) is er de oorzaak van dat er nauwelijks iets bekend is over de paddenstoelen van dit interessante gebied.

Paddenstoelenonderzoek op drie locaties

Landschap Noord-Holland heeft aan Paddenstoelenwerkgroep “De Noordkop” voorgesteld om met de boot op onderzoek uit te gaan. Het voorstel was om aandacht te besteden aan drie locaties die nogal verschillen van elkaar. De enige overeenkomst is dat ze (voor een deel) begroeid zijn met bomen en struiken. De eerste locatie is een eilandje met een oude boomgaard; de tweede een gebiedje met rietland, dat gedeeltelijk met berken is begroeid; en de derde een eilandje met een bijna ondoordringbaar braambos (maar met een begaanbaar pad tussen de bramen door). De met bomen en/of anderszins begroeide eilandjes zijn een doorn in het oog van het grote leger van weidevogelliefhebbers! Overigens stamt de Oude boomgaard uit een tijd dat de weidevogels nog geen punt waren van discussie. Wel staat vrijwel iedereen achter de gedachte dat verdere aantasting van het open polderlandschap een halt moet worden toegeroepen.

Figuur 3. *Eilandspolder.*

De Oude boomgaard

Dit eilandje wordt door vrijwilligers behoeft voor volledig verruigen. Het eilandje biedt plaats aan een oude verlaten boomgaard met appel-, peren- en pruimenbomen. Aan de oever rondom staan elzen die vroeger waarschijnlijk als windsingel zijn aangeplant. Door uitzaaiing is daarna het areaal aan elzen toegenomen. Alleen door onverdroten hak- en maaiwerk kan dit eiland enigszins begaanbaar worden gehouden, anders groeit het binnen de kortste keren dicht.

De Oude boomgaard bleek verrassend rijk aan paddenstoelen. In de nabijheid van de elzen stonden

mycorrhizasymbionten als Rossige elzenzompzwam (*Alnicola alnetorum*; RL: Bedreigd), Rimpelige zompzwam (*Alnicola submelinoides*; RL: Bedreigd), Bleke elzezompzwam (*Alnicola escharoides*), Donkere elzenzompzwam (*Alnicola scolecina*) en Groenige elzenmelkzwam (*Lactarius obscuratus*). In een vochtig hoekje met wat grauwe/geoorde wilgen werd de Wilgezompzwam (*Alnicola salicis*) ontdekt en bij een berk stond de Dwergrvaalhoed (*Hebeloma birrus*; RL: Bedreigd). Een oude loofhoutstronk bood domicilie aan exemplaren van het Leerkaalkopje (*Psilocybe horizontalis*). Ook stond er op een stronk een niet te missen helgele toef van het zeldzame Zomerfluweelpootje (*Flammulina fennae*). Er groeide ook nogal wat Vals judasoor (*Auriculariopsis ampla*), die in onze regio niet veel voorkomt. Op een humusrijke plek stond een Hazenoer die thuis als Warrig hazenoer (*Otidea platyspora*; RL: Gevoelig) werd ontmaskerd. Op drijfnaat, deels vermolmd hout zaten Wimperzwammetjes waarvan we dachten dat het Rietlandwimperzwammen (*Scutellinia umbrorum*; RL: Bedreigd) waren. Dit kon thuis met de microscoop worden bevestigd.

Er werden verder zes roesten uitgesleuteld waarvan vier *Puccinia*-soorten: *Puccinia coronata* (Kroonroest), *Puccinia glechomatis* (Hondsdrafroest), *Puccinia menthae* (Muntroest) en *Puccinia convolvuli* (Winderroest). Op braam vonden we twee soorten: *Phragmidium violaceum* (Veelcellige braamroest) en *Kuehneola uredinis* (Eencellige braamroest).

Dat we op zo'n klein oppervlak als van de Oude boomgaard in recordtijd een totaal van 105 soorten bij elkaar zouden sprokkelen, hadden we te voren niet verwacht!

Het Brameneiland

We noemen dit eiland voor het gemak 'Brameneiland' omdat we de officiële naam niet kennen. Het eiland bestaat slechts uit een braambos met graspad, met af en toe een els en wat grauwe/geoorde wilg die boven de braamstruiken uitsteekt. Het pad loopt in een rondje over het eiland. Monotoon van aanblik zijn de soms manshoge bogen van de bramentakken. De meest bijzondere vondst van 'Brameneiland' stond langs het pad bij een eenzame grauwe/geoorde wilg. Het betrof de zeldzame Tweesporige satijnzwam (*Entoloma bisporigerum*, RL; Kwetsbaar). Volgens het Overzicht is het een mycorrhizasymbiont van wilg in al of niet vochtige bossen op voedselrijke grond. In ons geval was het een vochtig braambos maar verder klopte het prima!

Verrassend was de vondst van het Beukedopvloksteeltje (*Flammulaster carpophilus* var. *carpophilus*) op wilgenbladeren als substraat. Tot nu toe kenden we deze soort alleen van de bolsterdoppen van beuken. Na de vondst van Gekraagde mosklokjes (*Galerina autumnalis*) op een bemoste wilgenstronk waren we weer bij de boot gearriveerd om naar een ander eilandje te hoppen. Op uitwerpselen werd nog het zeer zeldzame ascomyceetje *Sporormiella intermedia* ontdekt.

Roesten waren Hondsdrafroest (*Puccinia glechomatis*), Eencellige braamroest (*Kuehneola uredinis*) en

Figuur 4. Vaalroze parasolzwam (*Lepiota subincarnata*).

Rietroest (*Puccinia phragmitis*). Het totaal van Brameneiland bleef steken op slechts 21 soorten. De ‘verbraming’ zal hier de oorzaak van zijn.

Rietland met berkenbosje vlak bij de werkschuur van Landschap Noord-Holland

Na te zijn aangemeerd bij de derde locatie, zetten we voet aan wal in een rietland met een verrassend harde bodem. Het riet is er vrij laag en ijl. De grond is slechts plaatselijk met mossen begroeid. We zagen hier de eerste tekenen van bosvorming! Op verschillende plaatsen staken takken van grauwe /geoorde wilgen boven het riet uit. Het barstte hier werkelijk van de paddenstoelen. Een scala aan Rode-lijstsoorten diende zich aan: Kaal veenmosklokje (*Galerina tibiicystis*; RL: Bedreigd), Kristalmosklokje (*Galerina nana*; RL: Kwetsbaar), Vlokkig veenmosklokje (*Galerina paludosa*; RL: Kwetsbaar). Ook stonden er diverse soorten zwavelkoppen als Modderzwavelkop (*Psilocybe subericaea*; RL: Kwetsbaar, Bleke moeraszwavelkop (*Psilocybe elongata*) en Spitse moerasvezelkop (*Inocybe acutella*). Er werden soorten aangetroffen die je niet bij elkaar zou verwachten. Er stonden bijvoorbeeld Sterspoorsatijnzwammen (*Entoloma conferendum*; RL: Gevoelig) die je toch meer op schrale dijken en graslanden, al of niet in het bijzijn van Wasplaten zou verwachten. Bijzonder was de vondst van Spitse moerasvezelkop (*Inocybe acutella*). De eerste vondst voor Noord-Holland boven het Noordzeekanaal. Hij stond hier bij opschot van grauwe/geoorde wilgen tussen het ijle riet.

Het rietland gaat na circa 20 meter vrij abrupt over in een berkenbosje. De eerste mycorrhizavormer diende zich aan. Om en in het berkenbosje stonden grote groepen Viltige maggizwam (*Lactarius helvus*). Vorig jaar was er hier een overdaad aan Roze berkenrussula (*Russula betularum*) en Braakrussula (*Russula emetica*), dit jaar allemaal Viltige maggizwammen! Het massale optreden van slechts een paar soorten in dit bosje is opmerkelijk.

Ook aanwezig, maar in bescheidener aantal, waren Kokosmelkzwammen (*Lactarius glyciosmus*), Gewone berkenboleten (*Leccinum scabrum*) en Grijsbruine berkenboleten (*Leccinum cyaneobasileucum*). Dankzij de uitgave van het boekje “Diversity in Leccinum” van Henk den Bakker wordt de Grijsbruine berkenboleet nu door vele leden goed herkend, getuige de toename van het aantal waarnemingen. Iedereen vroeg zich af waar deze soort vóórheen eigenlijk voor werd aangezien? Momenteel lijkt *L. cyaneobasileucum* algemener voor te komen dan *L. scabrum*. Verder werd van de roesten de Berk- en Elsroest (*Melampsoridium betulinum*) aangetroffen.

Het totaal van het rietland met berkenbosje kwam weliswaar slechts op 38 soorten uit, maar had een behoorlijk hoog Rode-Lijstgehalte.

Tot slot

De Oude Boomgaard en het ‘Rietland met berkenbosje’ waren interessante gebiedjes om naar toe te gaan. Niemand had hier zoveel paddenstoelen verwacht. Op het eilandje met de Oude boomgaard

Figuur 5. Vlokkig veenmosklokje (*Galerina paludosa*).

Figuur 6. Viltige maggi-zwam (*Lactarius helvus*).

worden elk jaar werkzaamheden verricht om het terrein begaanbaar te houden, anders dreigt hier dezelfde situatie als op Brameneiland. Of de werkzaamheden in dezelfde mate kunnen worden gecontinueerd, hangt af van het enthousiasme en het aantal inzetbare vrijwilligers. Dat er veel gaat

veranderen nu de Eilandspolder een Natura 2000-status heeft gekregen, is duidelijk. Wat dat gaat betekenen voor de bezochte locaties is echter nog moeilijk te zeggen.

In de Eilandspolder is het veenmosrietland marginaal aanwezig en het beheerplan behelst maatregelen voor een toename van dit zeldzame milieutype. Op de locatie 'Rietland met berkenbosje' werden reeds enkele soorten aangetroffen die kenmerkend zijn voor het veenmosrietland.

Met dank aan Hanneke den Held, Friedjof van den Bergh en Kees Roobeek voor ondersteuning en determinaties.

Foto's zijn van de hand van de auteur.

Literatuur

- Arnolds, E. & M. Veerkamp, 2008. Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen.
- Arnolds, Th.W. Kuyper, M.E. Noordeloos, 1999. Overzicht van de paddenstoelen in Nederland.
- Bas, C., Th.W. Kuyper, M.E. Noordeloos en E.C. Vellinga, 1990. Flora Agaricina Neerlandica, deel 2.
- Stichting Open polders met voorzitter Ard Schenk. www.openpolders.nl

Figuur 7. Modderzwavelkop (*Psilocybe subericaea*).